



Podoby advokační činnosti rodičů dětí s mentálním znevýhodněním za státního socialismu na příkladu organizace Sdružení pro pomoc mentálně postiženým

Tadeáš Trusina

(Kateřina Kolářová, Posudek vedoucí práce)

Práce Tadeáše Trusiny je velmi podařeným příspěvkem do několika polí – historicko-sociologických studií občanského aktivismu, resp. studií které se věnují současné podobě advokačního aktivismu ve vztahu k jinakosti, resp. „postižení“, psychiatrickým diagnózám a zkušenostem institucionalizace; studia autoritativního rámce státního socialismu a možností občanských aktivit; proměny a vývoj „pečující“ role (socialistického) státu a konečně oblasti *disability history*, tedy historie jinakosti a „povinné zdatnosti“. Tadeáši Trusinovi se navíc podařilo využít sociální kapitál a skrze něj a svou expertně-sociální zkušenost získat cenné a těžko dostupné primární zdroje (osobní deníky, a archiv SPMP).

Hned zkraje bych také ráda předeslala, že silou hodnocené diplomové práce, je nejenom konceptuálně-teoretické vymezení, které problematizuje některé hluboce zakořeněné zjednodušení o socialistickém zřízení, snaží se vyhnout objektivizaci „postižení“ jakožto pouhého objektu zájmu, a povedená kontextualizace pramenů, ale také autorova vlastní analytická práce s pramennou základnou. Práce je psaná jasným, přehledným a sebejistým jazykem, autor bez pochyb dokládá schopnost definovat si výzkumné pole i otázky a s pomocí řemeslného postupu dojít k inovativním a originálním tezím. **Jednoznačně práci doporučuji k obhajobě a jako výchozí doporučení hodnocení výborně.**

Chci také poznamenat, že přes četné konzultace a diskuze nad projektem v jeho počáteční fázi jsem neměla s autorem intenzivnější kontakt až do letošního podzimu, tedy do finální fáze projektu. O to větší ocenění chci k práci vyjádřit. Zároveň považuji práci za natolik závažnou, že bych ráda viděla její části publikované jak v odborném tisku, tak i v popularizačních zdrojích, kde může kromě jiného sloužit i jako inspirace a konfrontace pro současné advokační činnosti. Studií, které se věnují formulacím, vyjednávání, „dělání“ jinakosti/postižení a znevýhodnění je zatím z československého kontextu (přes novější zájem) málo. A jak i práce Tadeáše Trusiny dokazuje, *disability history* dovoluje vhledy nejenom do vztahu státu, státních, expertních organizací a dalších kolektivů k „postižení“, ale nově nasvědčuje i rysy socialistické společnosti, které se netýkají *pouze* vyčleněných „jiných“ a „znevýhodněných“ jedinců, ale širších společenských vztahů a společnosti jako celku.

Následující otázky, připomínky nabízím k dalšímu promýšlení a přepracování do publikace.

1) Kontextualizace vlastních tezí:

Autor sice svou analytickou práci kontextualizuje v rámci dostupné literatury a té představuje relativně široký archiv. Nicméně, obě části práce zatím drží ku škodě jako oddělené kapitoly. Představení vlastních tezí by rozhodně prospělo, kdyby byly lépe provázané s literaturou k tématu. A zároveň kdyby si autor na základě vlastních zjištění dovolil obsáhlejší (a třeba i kritickou) diskuzi s literaturou.

Většího rozvedení si zaslouží například tenze mezi diskurzem rodičovství a mateřství. Z diskuze vyplývá, že Spolek na stránkách Zpravodaje vyjednává komplexní postavení rodičů ve vztahu k státu, jeho institucím i expertnímu vědění, a zároveň vyjednává vztah „rodičů/rodičovství“ (generického plurálu) a „mateřství/matkami“. Autorova plastická debata o kritice rozhodnutí umístit vlastní dítě do ústavní péče, a zároveň kritika nedostatečného zázemí, které stát nabízí by ale mohla být explicitnější (s oporou dostupné literatury) o tom, jak se normativ rodičovské role genderově definuje, a zda např. péče o děti „postižené“ tento imperativ proměňuje, nutí jinak formulovat a vyjednat.

Dále, provázanost se zahraničními platformami rodičovského aktivismu, stejně jako napojení a spolupráce s dalšími rodičovskými platformami napojenými na organizace reprezentující lidi s „postižením“ (např. diskutovaný Svaz Invalidů, ale také organizace zaměřené na specifické potřeby – smyslové bariéry a znevýhodnění apod.) V tomto smyslu je také zajímavá linie dis/kontinuit formování rodičovské a ne-rodičovské advokacie v pozdějším období Normalizace, Přestavby a v transformačním období. V tomto ohledu považuji za velmi důležitou autorovu ilustraci toho, jak je v raných letech Spolku využívána legitimizační rétorika socialistického zřízení, a rétorika transformační, edukační (vychovávání společnosti k začlenění a integraci). V kontrastu k tomu, se velká část současných rodičovských aktivit a self-help organizace na sociálních sítích věnuje „opravě“ a „lčbě“ dětí...; podobně se nabízí sledovat dis/kontinuity v diskurzu „rodinné péče“ a vztahu k podpůrným institucím (stacionáře).

Vztah rodičovské a expertní polohy „pole postižení“. Autor se nyní více soustředí na to, jak Spolek legitimizuje svou činnost pomocí vazeb k expertním institucím a expertním názorům (a to i mezinárodním). Nicméně, autor také naznačuje, že i expertní diskurz a specificky nově zakládané obory svou legitimizaci opíraly o rodiče a diskurz rodičovských potřeb.

Autor konstatuje, že v dostupných pramenech je prostor samotným lidem s „mentálním postižením“ dáván jen omezeném množství – je toto vůbec problematizováno? Jakým způsobem je tato absence a marginalizace legitimizována? A pro další případné rozpracování – objevují se konflikty a

kontestace mezi jednotlivými advokačními platformami (jako např. u současného Žít po svém, které se vymezuje oproti právě rodičovským advokačním iniciativám)? A jaké legitimizační strategie jsou poté využívány?

Kateřina Kolářová

25.1. 2024